

## **Fontys Hogescholen**

**Bachelor Leraar voortgezet onderwijs van de  
tweede graad Consumptieve Techniek I en II**

**Associate degree Onderwijsondersteuner  
Consumptieve Techniek**

**Beperkte opleidingsbeoordeling**



## Samenvatting

In januari 2016 zijn de bestaande hbo-bacheloropleiding Leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad Consumptieve Techniek I en II (Leraar CT) en de verwante associate degree (Ad) Onderwijsondersteuner Consumptieve Techniek van Fontys Hogescholen bezocht door een visitatiepanel van NQA. De beide programma's worden in deeltijd aangeboden vanuit het team Pedagogisch Technische Hogeschool (PTH). Het panel beoordeelt de opleidingen als **voldoende**.

### **Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties**

Het panel concludeert dat de bacheloropleiding Leraar Consumptieve Techniek (CT) en de Ad Onderwijsondersteuner CT de eindkwalificaties afleiden van de landelijke kaders. De doelstellingen van de opleidingen sluiten aan op de SBL-competenties en op de Dublin-descriptoren. De competenties zijn specifiek uitgewerkt met gedragsindicatoren op drie niveaus (hoofdphasebekwaam, afstudeerbekwaam en startbekwaam). De aansluiting op internationale eisen is afgedekt via de landelijke eindkwalificaties. Het Ad-programma gaat uit van de subset van de SBL-eindkwalificaties. Hiermee is aansluiting en doorstroom op en naar de bacheloropleiding geborgd.

Via het landelijke opleidingen overleg Consumptieve Techniek (LOO-CT) zijn de beoogde uitgangspunten gevalideerd. De bachelor- en Ad-opleiding houden voeling met het werkveld via de connecties van PTH, de andere lerarenopleidingen van Fontys en de Raad van Advies. In het LOO-CT werkt de bacheloropleiding samen met de twee andere CT-opleidingen in Nederland en stemt zij af over de uitgangspunten. Trends en ontwikkelingen die specifiek gelden voor het (v)mbo ziet het panel gering terug in de huidige uitgangspunten. Meer recent is vanuit het LOO-CT de Veld Advies Raad ingericht die toeziet op de specifieke CT-vakcomponent. Het panel is positief gestemd over de inrichting van dit gremium.

De opleidingen ontvangen voor standaard 1 het oordeel voldoende.

### **Standaard 2: Onderwijsleeromgeving**

De opleidingen richten zich met de deeltijdprogramma's expliciet op werkende studenten die vanuit een bepaald consumptief vakgebied komen (keuken, gastheerschap of bakkerij). Bijvoorbeeld een kok of een bakker die zijn ervaring wil overbrengen op een jongere generatie en tegelijkertijd zijn eigen arbeidsmarktperspectief wil verbreden. Hiervoor biedt de bachelor Leraar CT een vierjarig programma aan. De Ad omvat twee studiejaar die direct zijn afgeleid van de bachelor. Een studiejaar kent een omvang van 60 EC.

In de programmaonderdelen van beide opleidingen (bachelor en Ad) is een duidelijke relatie zichtbaar met de eindkwalificaties. Gedurende het programma ontwikkelen studenten zich tot startbekwame leraar (of onderwijsondersteuner) door te werken aan opdrachten binnen drie leeromgevingen: de opleiding zelf waar studenten de eerste drie studiejaar van de bachelor één dag per week onderwijs volgen; de stagewerkschool; en de eigen werkomgeving waarin de student als vakspecialist (kok, bakker of gastheer) werkt. In het vierde jaar studeren studenten af en hebben zij vier contacturen en vier uur werkplekleren gemiddeld per week.

De drie omgevingen vormen herkenbare leerlijnen in de curricula. Hieraan zijn lessen, opdrachten en toetsen gekoppeld. De lesstof is gebaseerd op de landelijk vastgestelde kennisbases. De gebruikte literatuur vindt het panel voldoende actueel en van voldoende niveau. Verder ontwikkelen studenten onderzoeksvaardigheden via de (project)opdrachten. Dit zit goed in elkaar volgens het panel. Het panel adviseert de opleidingen om in het curriculum meer aandacht te besteden aan de specifieke kenmerken die de beroepscontext van een leraar in het (v)mbo met zich meebrengt. De ontwikkeling van de student als vakspecialist vindt volledig in de eigen werkomgeving plaats (buiten curriculair). Hiermee sluit de opleiding aan op de kenmerken van de student; een werkende vakspecialist die leraar wil worden. Daarbij kan de opleiding aandacht voor vakdidactiek versterken.

Studenten worden door hun eigen docenten begeleid. Bij hen kunnen zij terecht met vakinhoudelijke vragen. Daarnaast kunnen zij bij het werkplekleren door docenten van andere lerarenopleidingen van Fontys begeleidt worden en ontvangen zij begeleiding vanuit de stagewerkschool (werkplekleren). De kwaliteit van de docenten vindt het panel in orde. De opleidingsspecifieke voorzieningen zijn eveneens van voldoende kwaliteit. De opleidingen ontvangen voor standaard 2 het oordeel voldoende.

### **Standaard 3: Toetsing**

De bachelor- en Ad-opleiding hanteren een diversiteit aan toetsvormen die passen bij de verschillende leerlijnen en programmaonderdelen. Het merendeel van de toetsen is van een goed niveau, zo constateert het panel. Studenten en stagebegeleiders oordelen eveneens positief over de inhoud van toetsing en beoordeling. De opzet en organisatie vragen wel aandacht. De opleiding heeft procedures en richtlijnen voor toetsing voor studenten in studiewijzers en handleidingen beschreven. Daarin zijn leerdoelen, criteria en toetsvormen opgenomen. Algemene regels rondom toetsing kunnen studenten vinden in het onderwijs- en examenreglement.

De opleidingen hebben de procedures rondom toetsconstructie en evaluatie (borging) zichtbaar aangescherpt. Zo passen docenten het vier-ogenprincipe toe bij de ontwikkeling van een toets en hebben zij bij een deel van de toetsen een toetsmatrijs ontwikkeld. De opzet van het afstuderen in de bachelor is eveneens aangescherpt. Deze ziet er volgens het panel prima uit. Het panel heeft begrepen dat vanuit het Taak Team Afstuderen actief en strikt wordt toegezien op het vernieuwde afstuderen en naar optimale transparantie en uniformiteit wordt gewerkt. Op grond van de aangetroffen kwaliteit van toetsen en de doorgevoerde zichtbare wijzigingen waardeert het panel deze standaard positief.

De opleidingen ontvangen voor standaard 3 het oordeel voldoende.

### **Standaard 4: Gerealiseerde eindkwalificaties**

Studenten tonen hun startbekwaamheid aan middels een set van eindwerkstukken. De door het panel bestudeerde sets afstudeerproducten van de bachelor en de Ad-opleiding tonen aan de opleiding handelingsbekwame leraren en onderwijsondersteuners aflevert. Het demonstreren van het vakdidactisch onderzoek komt ruim voldoende uit de verf, alsmede het professioneel vakmanschap.

Ook alumni en werkveldvertegenwoordigers laten blijken dat alumni prima functioneren in de praktijk als leraar of onderwijsondersteuner. De verbeterpunten die zij voor de opleiding hebben heeft de opleiding deels opgepakt. Het panel herkent dit in de opzet van het huidige curriculum. De opleidingen ontvangen voor standaard 4 het oordeel voldoende.



# Inhoudsopgave

<b>Samenvatting</b>	<b>3</b>
<b>Inleiding</b>	<b>9</b>
<b>Basisgegevens van de opleiding</b>	<b>11</b>
<b>Standaard 1      Beoogde eindkwalificaties</b>	<b>14</b>
<b>Standaard 2      Onderwijsleeromgeving</b>	<b>18</b>
<b>Standaard 3      Toetsing</b>	<b>23</b>
<b>Standaard 4      Gerealiseerde eindkwalificaties</b>	<b>28</b>
<b>Eindoordeel over de opleiding</b>	<b>31</b>
<b>Aanbevelingen</b>	<b>33</b>
<b>Bijlagen</b>	<b>35</b>
Bijlage 1      Eindkwalificaties van de opleiding	36
Bijlage 2      Overzicht opleidingsprogramma	37
Bijlage 3      Rendementen	39
Bijlage 4      Deskundigheden leden visitatiepanel en lead auditor	41
Bijlage 5      Bezoekprogramma	42
Bijlage 6      Bestudeerde documenten	44
Bijlage 7      Overzicht bestudeerde afstudeerwerken	47
Bijlage 8      Verklaring van volledigheid en correctheid	48





## Inleiding

Dit visitatierapport bevat de beoordeling van de bestaande bacheloropleiding Leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad Consumptieve Techniek I en II en het associate degree (Ad)-programma Onderwijsondersteuner Consumptieve Techniek van Fontys Hogescholen. Het visitatiepanel van NQA dat de beoordeling heeft uitgevoerd is samengesteld door NQA, in opdracht van Fontys Hogescholen en in overleg met de opleiding. Voorafgaand aan de visitatie heeft de NVAO het panel goedgekeurd.

Het rapport beschrijft de bevindingen, overwegingen en conclusies van het panel. Ook bevat het enkele aanbevelingen voor de opleiding. Het rapport is opgesteld conform de *Beoordelingskaders accreditatiestelsel hoger onderwijs* van de NVAO (19 december 2014) en het *NQA-protocol 2015 voor de beperkte opleidingsbeoordeling*.

De visitatie heeft plaatsgevonden op 11 januari 2016. Het visitatiepanel bestond uit:

De heer M.J. Weststrate (voorzitter, domeindeskundige)

De heer M. Laarman M SEN (domeindeskundige)

De heer M.W.C. Raaijmakers (domeindeskundige)

Mevrouw L. IJntema Bc. (studentlid)

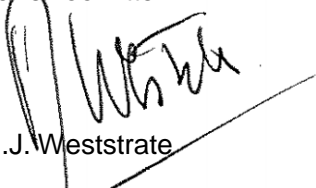
Mevrouw M. Snel BHRM & BEd, auditor van NQA, trad op als lead-auditor van het panel.

Bij de aanvraag heeft de instelling een kritische reflectie aangeboden. Deze voldeed naar vorm en inhoud aan de eisen van het desbetreffende NVAO-beoordelingskader en aan de eisen van het *NQA-protocol 2015*. Het visitatiepanel heeft de kritische reflectie bestudeerd en een bezoek aan de opleiding gebracht. Voor de onderbouwing van het oordeel van standaard 2 heeft het visitatiepanel aanvullende documentatie over de verwerving van de vakvaardigheden opgevraagd. Met alle (mondeling en schriftelijk) verstrekte informatie heeft het panel tot een weloverwogen oordeel kunnen komen.

Het visitatiepanel verklaart dat de beoordeling van de opleiding in onafhankelijkheid heeft plaatsgevonden.

Utrecht, 6 april 2016

Panelvoorzitter



M.J. Weststrate

Lead-auditor



M. Snel BHRM & BEd



# Basisgegevens van de opleiding

## Administratieve gegevens

<i>Administratieve gegevens opleiding</i>	
naam opleiding zoals in CROHO	Leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad Consumptieve Techniek I en II
oriëntatie en niveau opleiding	hbo-bachelor
voor opleidingen in het hoger beroepsonderwijs de te hanteren toevoeging aan de graad	of Education
aantal studiepunten	240
afstudeerrichtingen	n.v.t.
locatie	Eindhoven
variant(en)	deeltijd
onderwijstaal	Nederlands
registratienummer in CROHO	35423

<i>Administratieve gegevens opleiding</i>	
naam opleiding zoals in CROHO	Associate degree Onderwijsondersteuner Consumptieve Techniek
oriëntatie en niveau opleiding	associate degree
voor opleidingen in het hoger beroepsonderwijs de te hanteren toevoeging aan de graad	onderwijsondersteuner
aantal studiepunten	120
afstudeerrichtingen	n.v.t.
Locatie	Eindhoven
variant(en)	deeltijd
onderwijstaal	Nederlands
registratienummer in CROHO	80052

<i>Administratieve gegevens instelling</i>	
naam instelling	Fontys Hogescholen
gegevens contactpersoon instelling	dhr. ir. Gerard Lenssen
e-mailadres voor kopie aanmelding	<a href="mailto:g.lenssen@fontys.nl">g.lenssen@fontys.nl</a>
status instelling	bekostigd
resultaat instellingstoets kwaliteitszorg	positief (per 13 september 2013)

## Schets van de opleidingen

Het team Pedagogisch Technische Hogeschool-Fontys Educatief Centrum (PTH-FEC) van de Fontys Hogescholen verzorgt de lerarenopleiding Consumptieve Techniek (Leraar CT) en het verwante Ad-programma Onderwijsondersteuner CT. Daarnaast biedt PTH-FEC de lerarenopleiding Technisch Beroepsonderwijs en andere Ad-programma's aan. PTH-FEC maakt deel uit van het instituut Fontys Hogescholen Bedrijfsmanagement, Educatie en Techniek (FH BEnT). Naast de lerarenopleidingen voert PTH-FEC - financieel gescheiden - marktgerichte taken van Fontys Educatief Centrum (Beroeps)Onderwijs Bedrijfsleven uit.

Binnen het team PTH-FEC (verder PTH) werken de docenten van de verschillende lerarenopleidingen zoveel mogelijk samen op het gebied van operationele en inhoudelijke zaken en voor het uitvoeren van de marktgerichte taken. Op deze manier beschikken de lerarenopleiding en het verwante Ad-programma over een brede docentenpool. Daarnaast heeft PTH werkcontacten met de andere lerarenopleidingen CT en Technisch Beroepsonderwijs, de Fontys tweedegraads lerarenopleidingen in Tilburg en Sittard. De instituten van Fontys Hogescholen die tweedegraads lerarenopleidingen verzorgen (PTH, Tilburg en Sittard) hebben onder meer in onderlinge afstemming de SBL-competenties vertaald naar competentiekaarten. Ook werken de instituten samen bij het organiseren en vormgeven van werkplekken in de opleidingsscholen en voeren ze gezamenlijk het regionale overleg met stagescholen, hebben ze gezamenlijke kennisdelings- en intervisiebijeenkomsten met fontyscontactdocenten en begeleiden ze elkaars studenten.

Een docent van het team PTH neemt deel aan de kenniskring van het lectoraat van de lerarenopleiding van Fontys in Tilburg Meesterschap en Werkplekieren en de kenniskring van het lectoraat Eigentijds toetsen en beoordelen.

Op het niveau van het instituut BEnT zijn globale kaders vastgesteld voor onder andere de borging van kwaliteit van toetsen en examens, de curriculum- en toetscommissie, het personeelsbeleid, onderzoek, de onderwijs- en examenregeling en ondersteunende processen. Er is één examencommissie met een gemeenschappelijke beleidskamer en drie uitvoerende kamers, waarvan één voor de opleidingen van de PTH. Ook is een Raad van Advies op instituutsniveau belegd.

Binnen PTH zijn één opleidingscommissie, curriculum- en toetscommissie actief voor de opleidingen.

Het onderwijs binnen FH BEnT wordt verder ondersteund door het Team Bedrijfsvoering dat taken vervuld op het gebied van roostering, mediatheek, financiën, onderwijsadministratie en studenteninformatie.

Bij PTH studeren in totaal 458 studenten, waarvan er 134 voltijd- en 324 deeltijdsonderwijs volgen. Het onderwijs wordt verzorgd met 35 docenten (circa 22 fte). Aan de bacheloropleiding Consumptieve Techniek studeren 129 studenten en 10 studenten volgen het Ad-programma.

## **Terugblik vorige visitatie**

De opleiding is in juni 2009 gevisiteerd. De NVAO heeft de opleiding Leraar CT in juni 2010 opnieuw geaccrediteerd. In het besluit was een aantal punten opgenomen waaraan de opleiding geacht werd aandacht te besteden. De punten hadden betrekking op de inzet van personeel, de lesplaats in Wageningen, het systeem van centrale studentregistratie, het nog in ontwikkeling zijnde alumnibeleid en de opleidingsrendementen. Het huidige visitatiepanel constateert dat de opleiding deze punten heeft opgepakt en dat sommige aandachtspunten niet meer relevant zijn in de huidige situatie. Zo betreft de opleiding alumni via verschillende manieren en heeft de PTH samen met de andere lerarenopleidingen van Fontys een Raad van Advies (RvA) ingericht specifiek voor het beroepsonderwijs. Verder is de lesplaats Wageningen in 2013 overgenomen door Stoas Vilentum. De rendementen van de opleiding behoeven naar zeggen van de opleiding nog steeds aandacht.

Andere ontwikkelingen sinds de vorige visitatie zijn de start van de Ad Onderwijsondersteuner CT per 2011 en de organisatorische verhuizing van de PTH als zelfstandig instituut naar een team binnen FH BEnT. Per augustus 2013 is de opleiding verhuisd naar de gerenoveerde locatie aan de Rachelsmolen: het PTH-plein.

# Standaard 1 Beoogde eindkwalificaties

*De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.*

Dit hoofdstuk beschrijft de bevindingen, overwegingen en conclusies van het panel op het gebied van de beoogde eindkwalificaties. De opleidingen ontvangen voor deze standaard het oordeel **voldoende**.

## Beroepsbeeld

De bacheloropleiding leidt studenten op tot leraar CT volgens de bekwaamheidseisen zoals vastgelegd in de wet op Beroepen in het Onderwijs (wet BIO). In de wet BIO is vastgelegd binnen welke beroepscontext de afgestudeerden bevoegd zijn. Afgestudeerden van de opleiding Leraar CT zijn bevoegd les te geven binnen (v)mbo, praktijkonderwijs en bve (beroepsonderwijs en volwasseneducatie). Het panel stelt vast dat de opleiding de uitgangspunten hanteert zoals die in de wet zijn opgenomen en van toepassing zijn op de lerarenopleiding. Dit waardeert het panel als positief. Meer in het bijzonder ambieert de opleiding leraren op te leiden die het (v)mbo-onderwijs van binnenuit duurzaam kunnen innoveren. Het panel mist voor deze ambitie een eigenstandige visie over de manier waarop de PTH leraren specifiek opleidt voor deze context. In die visie kan de opleiding concreter de onderscheidende kenmerken duiden van het werkveld waarvoor zij opleidt (vmbo en mbo-scholen).

De Ad leidt studenten op tot onderwijsondersteuner in consumptieve technieken. Na twee jaar studie beschikt de afgestudeerde Ad-student over een arbeidskwalificatie en bestaat de mogelijkheid door te stromen naar de bacheloropleiding Leraar CT. De onderwijsondersteuner verricht het merendeel van zijn taken in de setting van het praktijklokaal. Van een onderwijsondersteuner wordt verwacht dat hij instructies kan geven, deelnemers kan begeleiden en actief participeert in onderwijsontwikkeling en verbetering. De opleiding gaat uit van het door Calibris en SBL opgestelde *Competentieprofiel Onderwijsondersteuner niveau 2* (2008).

## Eindkwalificaties

De zeven bekwaamheidseisen voor leraren die in de wet BIO zijn vastgelegd, de SBL-competenties, vormen de beoogde eindkwalificaties van de bacheloropleiding (zie Bijlage 1 Eindkwalificaties van de opleiding). De SBL-competenties dekken de internationale eisen af.

De SBL-competenties zijn in onderling overleg met de andere tweedegraads lerarenopleidingen van Fontys Hogescholen nader geconcretiseerd in competentiekaarten waarin gedragsindicatoren op drie niveaus zijn geformuleerd: hoofdfasebekwaam (niveau 1), afstudeerbekwaam (niveau 2) en startbekwaam (niveau 3). Deze uitwerking dient als leidraad voor (de ontwikkeling van) het curriculum, de begeleiding van studenten en de toetsing van de competentiebeheersing in de drie concluderende assessments (zie verder standaard 2). De SBL-competenties zijn naar tevredenheid van het visitatiepanel nader uitgewerkt. De competenties

voldoen ook zichtbaar aan de indicatoren voor het bachelorniveau, i.c. de Dublin-descriptoren. Het panel heeft verder vernomen dat de lerarenopleidingen (Tilburg en Sittard) gestart zijn met een herijking van de gedragsindicatoren en het (her)formuleren van de bijbehorende kritische beroepssituaties. De opleidingen van de PTH volgen deze ontwikkelingen.

De eindkwalificaties van de Ad Onderwijsondersteuner zijn direct ontleend aan die van de bachelor. Het competentiekader zoals beschreven door SBL is daarbij leidend. De uitgangspunten zijn, op gelijke wijze als bij de bacheloropleiding, uitgewerkt naar gedragsindicatoren. Het Ad-niveau is ook getoetst aan de Dublin-descriptoren (short circle). De eindkwalificaties zijn zo gekozen dat de afgestudeerde van de Ad vrijwel naadloos kan instromen in de bacheloropleiding (onder meer *Afstudeerhandleiding Ad 2015-2016*).

#### *Gedegen theoretische kennisbasis: generiek en vakspecifiek*

Voor de lerarenopleidingen is in 2011 een generieke kennisbasis vastgesteld die naast de bekwaamheidseisen als uitgangspunt geldt. Deze kennisbasis is onder regie van het landelijk overleg lerarenopleidingen (ADEF) opgesteld. Medewerkers van de PTH hebben aan de uitwerking van de kennisbasis in het ADEF deelgenomen.

In 2013 zijn de uitgangspunten voor een vakspecifieke kennisbasis Consumptieve Techniek vastgesteld. De opleiding hanteert deze uitgangspunten. In 2013 zijn ook uitgangspunten voor de afstudeerrichting beroepsgericht onderwijs in een addendum op de generieke kennisbasis beschreven en is de kennisbasis ICT verschenen. Bij de voorgenomen herziening van de generieke kennisbasis in 2015-2016 worden het genoemde addendum en de kennisbasis ICT geïntegreerd opgenomen. De opleiding wacht de herziening van de generieke kennisbasis af om deze samen met de uitgangspunten voor de afstudeerrichting beroepsgericht onderwijs in te voeren.

#### *Visie op onderzoek*

Binnen de lerarenopleidingen is de aandacht voor onderzoek gekoppeld aan de ontwikkeling van 'competentie 7' (competent in reflectie en ontwikkeling). In de visie van de lerarenopleidingen is een kritisch-reflectieve en onderzoekende houding nodig voor de eigen professionele ontwikkeling. Dit wordt in de opleiding ontwikkeld binnen een onderzoeksleerlijn (zie verder standaard 2). Een gedragsindicator waarin dit binnen de Leraar Consumptieve Techniek tot uiting komt, is: 'staat open voor andere visies en ideeën en probeert deze daadwerkelijk uit'.

Het panel stelt vast dat de uitgangspunten van de opleiding voldoen aan de landelijke eisen. De opleiding kan volgens het panel en, zo blijkt uit gevoerde gesprekken met ouderejaars studenten, alumni en werkveldvertegenwoordigers, verhoudingsgewijs meer aandacht besteden aan generieke kennisbasiseisen (pedagogisch didactische kennis) voor de specifieke beroepscontext van de leraar in het vmbo en mbo. Juist om van binnenuit (zoals vanuit een mbo-instelling) het onderwijs duurzaam te kunnen innoveren.

#### **Relatie met het werkveld**

De voorgenoemde uitgangspunten zijn in de genoemde landelijke gremia in afstemming met het werkveld overeengekomen. De directeur van PTH is lid van ADEF en de directeur van de lerarenopleidingen Tilburg is de voorzitter. Dit biedt de opleiding CT korte lijnen met het landelijke podium. Voor afstemming over specifieke uitgangspunten voor de lerarenopleiding CT vormt de

opleiding van Fontys samen met de CT-opleidingen van de Hogeschool van Amsterdam en Stoas Vilentum (Wageningen) het landelijke opleidingsoverleg LOO-CT. Binnen dit LOO wordt de specifieke invulling van het vak vastgesteld en extern gelegitimeerd. Het LOO houdt zich onder meer bezig met het doen van voorstellen voor de actualisering van de kennisbasis en werkt samen bij de ontwikkeling van leerwegaafhankelijk toetsen. In 2015 heeft het LOO-CT een pilot uitgevoerd die bestond uit een peer-review op het afstudeeronderzoek en de beoordeling daarvan (zie ook standaard 3).

De PTH heeft met de beide andere Fontys lerarenopleidingen een Raad van Advies (RvA) voor het beroepsonderwijs ingericht waarin regionale besturen van (v)mbo vertegenwoordigd zijn. Zo houden de opleidingen voeling met de beroepspraktijk. De PTH geeft aan dat in de RvA onder andere wordt gesproken over de veranderende eisen die worden gesteld aan docenten (profielvorming in vmbo; veranderende rollen van docenten mbo) en de gevolgen voor de lerarenopleidingen. Ook wordt er gesproken over alternatieve trajecten naar het leraarschap zoals de kopopleiding en het PDG. Fontys brengt de observaties vanuit de RvA ook in het ADEF in. In aanvulling op de RvA is vanuit het LOO-CT de Veld Advies Raad voor CT (VAR-CT) ingericht die zich onder meer gaat buigen over de vakspecifieke kennisbasis voor CT. De VAR-CT is in januari 2016 voor het eerst bijeengekomen.

Het panel is op basis van de gevoerde gesprekken en de bestudeerde documenten van oordeel dat het beroepsbeeld en de eindkwalificaties van de opleiding via de landelijke gremia voldoende zijn afgestemd op generieke actualiteiten zoals die van toepassing zijn op tweedegraads lerarenopleidingen. De aansluiting van de uitgangspunten van de opleiding CT op het specifieke karakter van (v)mbo-werkveld, de dynamiek die de doelgroep en omgeving van deze scholen met zich meebrengen, kan de opleiding versterken. Het panel is verheugd te vernemen dat de VAR-CT is ingericht en wil dit gremium stimuleren een gezamenlijke ambitie over de leraar in het (v)mbo voor de toekomst krachtig op te pakken.

### **Overwegingen en conclusie**

Het panel concludeert dat de tweedegraads lerarenopleiding Consumptieve Techniek en het Ad Onderwijsondersteuner CT de eindkwalificaties afleiden van de landelijke kaders voor eindkwalificaties. De opleidingen sluiten aan op de SBL-competenties (inhoud en oriëntatie) en op de Dublin-descriptoren (niveau). De competenties zijn specifiek uitgewerkt met gedragsindicatoren op drie niveaus. De aansluiting op internationale eisen is afgedekt via de landelijke eindkwalificaties.

Het Ad-programma gaat uit van de subset van de SBL-eindkwalificaties, zoals in het Calibris-rapport beschreven. Hiermee is aansluiting en doorstroom op en naar de bacheloropleiding geborgd.

De opleidingen houden voeling met het werkveld via de connecties van PTH, de andere lerarenopleidingen van Fontys en de RvA. Daarnaast neemt de opleiding Leraar CT deel aan het LOO-CT waarin zij samenwerkt en afstemt met de twee andere Leraar CT-opleidingen in Nederland. Trends en ontwikkelingen die specifiek gelden voor het (v)mbo ziet het panel gering vertaald terug in de huidige uitgangspunten. Meer recent is vanuit het LOO de VAR-CT ingericht die toeziet op het specifieke CT-vakcomponent. Het panel is positief gestemd over de inrichting van dit gremium en adviseert de opleiding de VAR te gebruiken om de eigen ambitie voor de



toekomst te versterken waarbij het panel de opleiding adviseert om meer aandacht te hebben voor de context van het (v)mbo en de dynamiek daarin.

Het panel komt op basis van bovenstaande tot het oordeel **voldoende**.

## Standaard 2 Onderwijsleeromgeving

*Het programma, het personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde eindkwalificaties te realiseren.*

Dit hoofdstuk beschrijft de bevindingen, overwegingen en conclusies van het panel over de onderwijsleeromgeving. De opleidingen ontvangen voor deze standaard het oordeel **voldoende**.

### Programma

De opleidingen richten zich beide expliciet op werkende studenten die vanuit een bepaald consumptief vakgebied komen (keuken, gastheerschap of bakkerij). Bijvoorbeeld een kok of een bakker die zijn ervaring wil overbrengen op een jongere generatie en tegelijkertijd zijn eigen arbeidsmarktperspectief wil verbreden. Hiervoor biedt de bachelor Leraar CT een vierjarig programma in deeltijd aan, dat staat beschreven in het *Opleidingsdocument CT*. Elk jaar kent een omvang van 60 EC. Via het tweejarige Ad-programma wordt de student in deeltijd opgeleid tot onderwijsondersteuner (zie standaard 1). Dit programma is afgeleid van de bachelor en is qua opzet en inhoud nagenoeg gelijk aan de eerste twee studiejaar van de bachelor. Schematische weergaves van de curricula zijn in bijlage 2 opgenomen.

#### *Vormgeving programma*

De student ontwikkelt zich tot leraar (of onderwijsondersteuner) op het instituut, op de stagewerkschool en in zijn vakwerkkring. In elk studiejaar is aandacht voor de ontwikkeling van beroepsvaardigheden, werkplekleren en vakvaardigheden. De ontwikkeling van kennis en vaardigheden, toetst de opleiding aan het einde van het eerste, derde en vierde jaar de competenties integraal via respectievelijk het propedeuseassessment (niveau 1, jaar 1), het hoofdfaseassessment (niveau 2, jaar 3) en het afstudeerassessment (niveau 3, jaar 4).

De ontwikkeling van de beroepsvaardigheden staat centraal in de beroepslijn die grotendeels plaatsvindt op het instituut. Dit is de integrale leerlijn (ILL). Binnen de ILL werken studenten aan projecten waarin de vakdidactiek centraal staat en waarin studenten lessen volgen in de vorm van hoor- en werkcolleges. Daarin komen zij ook met verschillende werkvormen in aanraking. In de ILL is tevens aandacht voor taal, ethiek en onderzoek. Totaal verwerft de student in de bachelor 41 EC aan pedagogisch didactische vakken, 39 EC aan werkplekleren en worden 37 EC besteed aan vakverdieping (zie bijlage 2 Overzicht opleidingsprogramma). In studiejaar 1, 2 en 3 zijn studenten één lesdag per week op het instituut.

De ontwikkeling van de beroepsvaardigheden in de praktijk staat centraal in de tweede lijn; het werkplekleren (educatieve stage). Daarvoor werkt de student in de eerste drie studiejaar ten minste 25 dagdelen in een authentieke beroepscontext, een (v)mbo-stageschool. Het toepassen van de kennisbases staat hierin centraal. In de stageschool verwerft de student in vier jaar 39 EC met het werkplekleren. Daarvoor werkt de student aan opdrachten waarvan hij de resultaten in een portfolio bijhoudt. Tijd voor voorbereiding, nazorg en reflectie vallen hierbuiten.

Een derde lijn in het curriculum betreft de vaklijn. Deze wordt uitgevoerd in de vakwerkkring van de student. De student moet voor de drie verschillende vakgebieden (keuken, gastheerschap en bakkerij) gedurende de opleiding verschillende niveaus aantonen. Het niveau hangt af van de achtergrond. Een kok moet bijvoorbeeld voor het vak 'keuken' een hoger niveau aantonen dan voor bakkerij en gastheerschap. Per studiejaar zijn 25 EC gereserveerd voor de vakvaardigheden. Deze worden leerwegaafhankelijk getoetst via vijf toetsen per studiejaar 1 t/m 3, namelijk vier theorietoetsen en één praktijktoets. De opleiding biedt richtlijnen in de vorm van studiewijzers en studentbegeleiding en ziet er bij de instroom op toe dat de student beschikt over de vakvaardigheden op basis van werkervaring en vooropleiding.

De opzet van de vaklijn is sinds 2015-2016 veranderd. Tot 2015-2016 moesten studenten hun vakvaardigheid via een EVC-beoordeling aantonen. Dit betrof 120 EC van het curriculum. Het panel heeft enkele EVC-dossiers (portfolio's) ingezien en daarover met studenten gesproken en is van oordeel dat de kwaliteit hiervan niet voldoende de hoeveelheid EC verantwoordt. De nieuwe opzet van beoordeling van vakvaardigheden heeft het panel via aanvullend opgevraagde documentatie gezien. Het betreft volledig uitgewerkte richtlijnen en toetsen van de vier studiejaar. Het panel is positief over het feit dat de opleiding afscheid heeft genomen van de EVC-beoordelingen die tot en met het studiejaar 2014-2015 werden gehanteerd. De nieuwe opzet van de vaklijn waarborgt sterker de ontwikkeling van vakvaardigheid bij studenten. Per jaar wordt in de nieuwe situatie 25 EC via deze nieuwe vaklijn gefaciliteerd en via vijf toetsen per jaar getoetst. Inhoudelijk is het panel in de basis positief over de vaklijn. Wel geeft het de opleiding drie aandachtspunten mee die voor verdere versteviging kan zorgen: (1) meer integratie met vakdidactiek, (2) toevoegen aandacht voor aanpalende vakgebieden (zoals management en organisatie en evenementmanagement) en (3) de huidige nadruk op het mbo meer in balans brengen met aandacht voor het vmbo.

Het panel stelt vast dat de opleiding binnen de leerlijnen (ILL en werkplekleren) passende werkvormen inzet, waaronder projectopdrachten, hoor- en werkcolleges, presentaties en reflectie-opdrachten die de ontwikkeling van de student ondersteunen. Het panel vindt op basis van de gevoerde gesprekken en het bestudeerde opleidingsmateriaal daarbij wel dat de opleiding meer aandacht kan hebben voor het bieden van een voorbeeldrol (*teach as you preach*) in de lessen.

Gedurende de vier jaar ontwikkelt de student zich tot startbekwame docent door aan de verschillende opdrachten in de verschillende contexten (leerlijnen) te werken. Naarmate het programma vordert neemt ook het niveau toe. Dit is zichtbaar in de complexiteit van de opdrachten en blijkt uit het niveau van de lesstof. Zo is er in de propedeuse sprake van een oriëntatie op het beroep van de leraar en de (v)mbo-context. Daarnaast is er aandacht voor vakverdieping die deels bestaat uit funderende exacte vakken en CT-verdiepende vakken basisvakken zoals basischemie, voedingsleer en levensmiddelentechnologie. In een hoofdfase vindt een verdieping van vakkennis plaats en verdiept de student zich in de rollen en taken van de leraar in het beroepsonderwijs. Ten slotte moet de student in de afstudeerfase (jaar 4 van de bachelor) laten zien dat hij een startbekwaam docent is.

Tijdens de lessen en projecten (ILL) worden studenten begeleid door hun docenten. Bij hen kunnen zij terecht met vragen. Op de stagewerkplek worden studenten begeleid vanuit de mbo-instelling of vo-school en vanuit Fontys door een fontyscontactdocent. Dit is een docent van het team PTH of een docent vanuit de Fontys Lerarenopleidingen Sittard of Tilburg. Studenten hebben in evaluaties opgemerkt dat ze de begeleiding vanuit de verschillende docenten graag

meer op elkaar afgestemd zien. In de opleidingscommissie heeft dit de aandacht, zo heeft het panel vernomen. De begeleiding in het vierde jaar bestaat hoofdzakelijk uit workshops onderzoeksvaardigheden en feedbackmomenten en gaat uit van een grote mate van zelfstandigheid. Het panel herkent in de begeleiding dat deze in het begin van het programma meer sturend is en, naarmate het programma vordert, meer uitgaat van coaching. Verder stelt het panel vast dat de studenten over het geheel genomen redelijk tevreden zijn over de begeleiding.

#### *Inhoud curriculum*

De eindkwalificaties van de bachelor- en Ad-opleiding, zoals omschreven bij standaard 1, beschrijven de inhoudelijke uitgangspunten. De opleiding heeft deze in een zogeheten KLOTS-schema uitgewerkt en geconcretiseerd in onder meer leerdoelen, onderwijseenheden en studiepunten. In het KLOTS-schema van de opleiding zijn alle uitgangspunten terug te vinden.

Voor de ontwikkeling van de nodige kennis en kunde volgt het programma de uitgangspunten zoals vastgelegd in de landelijke kennisbases. Op het moment van de visitatie staan deze voor een herziening, zo constateert het panel, en gaan de uitgangspunten geactualiseerd worden. Het panel heeft van verschillende studiejaar voorbeelden van vakinhoud ingezien en beschouwt de lesstof van een prima niveau en uitwerking. Beide opleidingen hanteren literatuur die van voldoende niveau is en relevant.

In de opleidingen staat de hoeveelheid exacte funderende vakken (chemie, voedingsleer et cetera) in een bepaalde verhouding tot andere vakken, zoals op het gebied van pedagogiek en didactiek. Op grond van de bestudering van het curriculum is het panel van oordeel dat er relatief veel tijd en aandacht wordt besteed aan de exacte vakken in verhouding tot de vakken op het gebied van pedagogiek en didactiek en aanpalende vakgebieden, zoals management en organisatie. De opleiding kan hieraan volgens het panel meer aandacht besteden, om de aandacht op het leraarschap in het beroepsonderwijs te versterken. Het panel is deze mening toegedaan op basis van de bestudering van het curriculum en omdat dit in de verschillende gesprekken als aandachtspunt naar voren kwam. Zo lieten ouderejaars studenten en alumni weten dat ze meer aandacht voor pedagogiek en onderwijskunde in het programma zouden willen en meer aandacht voor de beroepscontext (de (v)mbo-school). Vertegenwoordigers van het werkveld beaamden dit. Jongerejaars studenten herkennen de kritiek van ouderejaars studenten en afgestudeerden niet. Van de jongerejaars verneemt het panel dat zij in aanraking komen met vakspecifieke begrippen die gelden voor het mbo, bijvoorbeeld op het gebied van zorgleerlingen. Van de docenten begrijpt het panel dat de verhouding in het curriculum tussen exacte vakken en vakken op het gebied van pedagogiek en onderwijskunde de afgelopen jaren is gewijzigd. Het panel is verheugd te vernemen dat de opleiding discussieert over de nodige inhoud van het curriculum en ook aanpassingen doorvoert. Deze zijn wat betreft het panel aanpassingen in de goede richting, die wat betreft het panel verdere doorontwikkeling verdienen. Daarvoor is de opleiding ook in afwachting van de landelijke totstandkoming van de herijkte kennisbases voor CT.

#### *Relatie met de beroepspraktijk*

In de deeltijdopleidingen is concreet sprake van een relatie met de praktijk. Studenten zijn werkzaam als vakspecialist (kok, bakker of gastheer of -vrouw). Daarnaast is de relatie met de beroepscontext geborgd via het werkplekleren. In de lessen (ILL) leggen de docenten de relatie

tussen lesstof en de beroepscontext door voorbeelden in te brengen. Dit spreekt studenten aan, zo verneemt het panel in de gevoerde gesprekken.

Via de RvA en de VAR-CT zorgt de PTH ervoor dat actuele ontwikkelingen binnen de opleidingen terecht komen. Daarnaast hebben docenten van PTH via hun rol als fontyscontactdocent contacten met het beroepsonderwijs. Op basis van de bestudeerde opleidingsdocumentatie en de gevoerde gesprekken met studenten en alumni, is het panel van oordeel dat de opleiding het onderwijs kan versterken door meer mensen uit het beroepsonderwijs (mbo/vmbo) in te vliegen en/of door docenten actiever het werkveld op te laten zoeken.

### *Onderzoeksvaardigheden*

De ontwikkeling van onderzoeksvaardigheden is vormgegeven in een onderzoeksleerlijn die deel uitmaakt van de ILL. Vanaf het eerste jaar leren studenten onderzoeksvaardigheden. Elk jaar doen zij een onderzoek en volgen zij ondersteunende workshops. De complexiteit van de vraag in het onderzoek en de omvang van het vraagstuk nemen toe naarmate de studie vordert. Het panel ziet een duidelijke opbouw naar het afstudeeronderzoek in jaar 4. De opzet van de onderzoekslijn is voor studenten helder vormgegeven.

Het panel vindt de ontwikkeling van onderzoeksvaardigheden helder vormgegeven in het curriculum. De opleiding heeft hierbij duidelijk aandacht voor de ontwikkeling van kritisch reflecteren op het eigen handelen in de eigen beroepspraktijk, het kunnen uitvoeren van een onderzoek en het onderbouwen van conclusies.

Het curriculum overziend, vindt het panel dat er duidelijk aandacht is voor de ontwikkeling van de beroepsvaardigheden. Dit krijgt goed vorm binnen de ILL en het werkplekleren. De ontwikkeling van onderzoeksvaardigheden is hier op een goede manier aan gekoppeld. Naar aanleiding van evaluaties heeft de opleiding de aandacht voor taalvaardigheid versterkt.

Het panel merkt op dat de opleiding toeziet op de kwaliteit van het onderwijs door verschillende tevredenheidsenquêtes af te nemen en af te stemmen met de opleidingscommissie. Verder hebben afdelingscoördinatoren lunchmeetings met studenten gepland. Studenten, onder andere van de opleidingscommissie, geven aan dat de opleiding feedback van studenten sinds twee jaar heel nadrukkelijk meeneemt. Dit bevestigt het beeld van het panel dat de opleiding zich na veranderingen in de organisatie op herziening van de inhoud is gaan richten. Leden van de opleidingscommissie zien ook dat de opleiding verbeteringen heeft doorgevoerd in bijvoorbeeld het lesmateriaal en met betrekking tot de lokalen en de informatievoorziening richting studenten. Het panel herkent dit ook in de bestudeerde studiematerialen.

### **Personeel**

Docenten van het team PTH verzorgen de bachelor- en Ad-opleiding. Er zijn twee docenten specifiek aangewezen voor het Ad-programma. Het panel vindt de kwalificaties van het docententeam van PTH voldoende op orde. Zij zijn in staat om het onderwijs van de bachelor en de Ad te verzorgen. Van het team is 6 fte betrokken bij het verzorgen van de Leraar CT, verdeeld over zestien personen (november 2015). Van de zestien docenten hebben negen een mastertitel en zijn drie PhD. Het panel ziet dat de docenten verschillende achtergronden hebben, passend bij het profiel van de opleiding. Docenten beschikken over relevante aan consumptieve techniek gerelateerde (leraren)opleidingen op bachelor- of masterniveau. Veruit de meeste docenten zijn

middels een opleiding didactisch gekwalificeerd. De inhoudelijke deskundigheid van de docenten is een punt dat door de studenten zeer gewaardeerd wordt. Ook zijn studenten tevreden over de kennis van de docenten over de beroepspraktijk en de didactische kwaliteiten.

Het panel heeft vernomen dat een deel van de docenten aanvullende scholing heeft gevolgd op het gebied van toetsing en het begeleiden van onderzoek. Daarnaast worden docenten bij de invoering van de Kennisbasis ICT ondersteund en begeleid door medewerkers van het Kenniscentrum Techniek & ICT, dat deel uitmaakt van het Fontys Educatief Centrum.

### **Opleidingsspecifieke voorzieningen**

Voor zowel de bachelor- als de Ad-studenten geldt dat zij één dag per week naar de school in Eindhoven komen. Daar beschikt PTH over adequate onderwijsvoorzieningen. In het gebouw heeft PTH een eigen plein dat de thuisbasis van de opleidingen vormt en als ontmoetings-, werk- en studieplek fungeert.

### **Overwegingen en conclusie**

Het programma gaat zichtbaar uit van de beoogde eindkwalificaties die adequaat zijn vertaald naar leerdoelen die centraal staan in de onderwijseenheden. In de opbouw van het programma leren studenten op de school via projecten en vakken, op de stagewerkschool en in hun eigen vakpraktijk. In de opzet van het programma is dit duidelijk uiteengezet. Het programma waarborgt dat studenten zich binnen die drie verschillende onderdelen ontwikkelen tot Leraar CT of Onderwijsondersteuner CT. De opleiding heeft daarbij aandacht voor de ontwikkeling van onderzoeksvaardigheden.

Het panel herkent dat de opleiding een hoeveelheid aanpassingen in de curricula in gang heeft gezet. Het panel juicht deze aanpassingen toe. Het vindt deze aanpassingen grotendeels nodig en moedigt de opleiding aan de ingang gezette lijn door te zetten. Daarbij vindt het panel dat de opleiding de volgende aandachtspunten mee moet nemen:

- aandacht voor vakdidactiek in de vaklijn
- de verhouding en relatie tussen technische vakken, pedagogische/didactische vakken en aanpalende vakken;
- meer aandacht voor de (v)mbo beroepscontext;

De kwaliteit van het personeel vindt het panel voldoende. Ook zijn de opleidingsspecifieke voorzieningen verder in orde.

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende**.

## Standaard 3 Toetsing

*De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.*

Dit hoofdstuk beschrijft de bevindingen, overwegingen en conclusies van het panel over het systeem van toetsing. De opleidingen ontvangen voor deze standaard het oordeel **voldoende**.

### Toetsbeleid en kaders

De opleidingen van de PTH profileren zich door ontwikkelingsgerichte toetsing. De competentieontwikkeling van de bachelorstudent wordt op drie niveaus getoetst. De competentieontwikkeling van de Ad-student wordt op twee niveaus getoetst (propedeuse en Ad-niveau). De competentietoetsing is gericht op de beheersing van de SBL-competenties of voor de Ad, het equivalent daarvan (zie ook standaard 1) en de beheersing van de kennisbases.

In het *Toetsbeleid PTH 2015-2016* zijn de uitgangspunten en richtlijnen voor het systeem van toetsing voor de lerarenopleidingen van de PTH beschreven. Hierin is opgenomen dat toetsvormen aansluiten op de leerdoelen die zijn afgeleid van de SBL-competenties, de doelen van de kennisbases en de hbo-standaard. Ook gelden kwaliteitscriteria voor het systeem van toetsen, zoals: volledigheid, betrouwbaarheid, validiteit, transparantie en efficiëntie, en wordt elke student individueel beoordeeld, ook bij groepswork. Deze uitgangspunten zijn ook van toepassing op de Ad-opleiding. Het panel stelt vast dat de opleidingen uitgaan van passende criteria.

Het toetsbeleid van PTH is voor beide opleidingen uitgewerkt in de KLOTS-schema's en in toetsmatrijzen. In de schema's is beschreven hoe de toetsen aansluiten op de competenties, de leerdoelen en de toetsvorm(en). In de *Toetscatalogus PTH* zijn alle toetsvormen uitgewerkt. Het panel heeft verschillende KLOTS-schema's ingezien. Deze geven de relatie tussen de toets, toetsvorm, leerdoelen en competentie helder weer. Daarnaast heeft het panel bij een deel van de toetsen toetsmatrijzen gezien. Het panel is van mening dat deze een basis bieden voor de uitvoering en borging van de toetsing. Het panel heeft verder begrepen dat de opleiding voornemens is voor alle (schriftelijke) toetsen een toetsmatrijs te ontwikkelen.

### Toetsuitvoering

De opleidingen hanteren een variatie aan toets- en beoordelingsvormen, variërend van kennistoetsen, vaardigheidstoetsen, casussen, verslagen en werkstukken, digitale producten en presentaties. Ook neemt de opleiding concluderende assessments af en werkt zij sinds een jaar - bij wijze van pilot - met leerwegaafhankelijke toetsen. De propedeuse- en afstudeerassessments zijn recent verbeterd onder regie van de toetscommissie. Het panel herkent dat de SBL-competenties centraal staan in de assessments. Studenten geven dit ook aan in de studentenenquête. De verbeteringslag in het P- en A-assessment gaat de opleiding ook doorvoeren in het hoofdfaseassessment, zo heeft het panel begrepen van de opleiding. Het panel heeft een gevarieerde selectie van toetsen uit alle studiejaar bestudeerd en vindt de toetsvormen overeen komen met de beoogde lesstof/leerdoelen. Het panel beschouwt de toetsen die het heeft ingezien van een gewenste kwaliteit getuigen. In de toetsen wordt een juist niveau afgetoetst. Als

verbeterpotentieel geeft het panel de opleiding mee om studenten nadrukkelijker het 'dubbele bodem'-principe te laten ervaren. De toetservaring die zij opdoen kunnen studenten ook weer gebruiken in hun (toekomstige) praktijk.

Studenten kunnen informatie over de toetsing vinden in de betreffende studiewijzer of de van toepassing zijnde handleiding. Daarin is uitgebreide informatie te vinden over de leerdoelen, toetsing en geldende criteria en voorwaarden. Het panel stelt vast dat de opleiding naar aanleiding van feedback van studenten de transparantie in de studiewijzer en handleidingen heeft verbeterd. Algemene richtlijnen voor toetsing en examinering, en de organisatie ervan, zijn voor studenten te vinden in de *OER PTH 2015-2016*.

#### *Afstuderen (bachelor)*

Tot studiejaar 2015-2016 bestond de afstudeerfase uit 30 EC, naast het verwerven van de vakvaardigheden (30 EC) via een toetsing van eerder verworven competenties op basis van de methodiek van het voormalige Fontys EVC-centrum. Vanaf 2015-2016 omvat de afstudeerfase vier onderdelen, te weten: educatieve stage (10 EC), vakdidactisch onderzoek (14 EC), een reflectieverslag (3 EC) en het concluderende afstudeerassessment (3 EC). Wanneer de student deze onderdelen met een positief resultaat heeft afgerond (ten minste een 6.0), is hij afgestudeerd. De wijze waarop het afstuderen per 2015-2016 is vormgegeven is beschreven in de *Handleiding Afstuderen 2015-2016*. Vanaf 2015-2016 is de afstudeerfase uitgebreid naar 60 EC, omdat de student zijn werkring (vak-/beroepspraktijk) expliciet moet integreren in zijn vakdidactisch onderzoek.

De educatieve stage en het vakdidactisch onderzoek (praktijkgericht) zijn met elkaar verbonden. Via de educatieve stage toont de student professioneel vakmanschap aan. In een performanceassessment demonstreert de student de SBL-competenties en het professioneel vakmanschap. Daarvoor stelt de student een leerwerkplan op. Deze activiteiten voert hij vervolgens uit en hij schrijft daarover een reflectieverslag. Het leerwerkplan, een lesvoorbereidingsformulier en het reflectieverslag vormen de input voor het beoordelingsgesprek met de fontyscontactdocent en de praktijkbegeleider (het assessment), en een eindoordeel.

Met het vakdidactisch onderzoek demonstreert de student onderzoekend vermogen op een vakdidactisch onderwerp via een onderzoeksplan en een onderzoeksverslag. Het verslag vormt het slotstuk van de onderzoeksleerlijn en wordt summatief beoordeeld. De student zoekt zelf een vakdidactisch onderwerp voor zijn onderzoek, in de regel binnen de eigen school, en stelt vervolgens een onderzoeksplan op dat formatief wordt beoordeeld door de begeleider en een tweede onafhankelijke beoordelaar uit het Taak Team Afstuderen. Zij voorzien het plan van commentaar. Het lectoraat ondersteunt dit proces. Na een positief oordeel start de student zijn onderzoek. Tijdens zijn onderzoek kan de student voor begeleiding en feedback bij zijn begeleider terecht. De begeleider bekijkt op termijn een conceptversie van het verslag. Wanneer de begeleider het conceptverslag beoordeelbaar vindt kan de student het verslag bij het afstudeerbureau indienen. Het onderzoek wordt beoordeeld door twee examinatoren: een onafhankelijke docent uit het sociaalwetenschappelijk domein en een vakinhoudelijke docent. Beide assessoren zijn aangewezen door de examencommissie.

In het reflectieverslag reflecteert de student op het leraarschap vanuit drie perspectieven: professioneel vakmanschap (input vanuit performanceassessment), onderzoekend vermogen



(input vanuit vakdidactisch onderzoek) en beroepsethiek en maatschappelijke oriëntatie. Twee onafhankelijke beoordelaars beoordelen het verslag, dat voor 3 EC meetelt. Voor de beoordeling van het professioneel vakmanschap nemen zij het advies van de fontyscontactdocent mee.

Het afstudeerassessment bestaat uit een presentatie over het onderzoeksverslag en een verdediging van het onderzoek en telt voor 3 EC mee. Het afstudeerassessment wordt uitgevoerd door twee onafhankelijke assessoren. De beoordelingscriteria zijn afgeleid van de gedragsindicatoren van de SBL-competenties en de doelen uit de kennisbases.

Het is duidelijk dat de opzet van het afstuderen de laatste jaren een positieve ontwikkeling heeft doorgemaakt. De opleiding heeft kritisch naar de eigen situatie gekeken en heeft daarbij zichtbaar rekening gehouden met feedback van studenten. Het panel beschouwt de vernieuwde opzet van het afstuderen als een duidelijke verbetering ten opzichte van de oude, het geheel van het leraarschap komt naar de mening van het panel beter tot uiting. Daarbij heeft de opleiding op een goede manier aandacht voor de toetsing van het onderzoekend vermogen en zijn bij nagenoeg ieder onderdeel twee assessoren (examinatoren) betrokken.

In de eindbeoordeling is aandacht voor correct taalgebruik opgenomen. De Hogeschooltaal is hierbij ingeschakeld, zo blijkt uit de gevoerde gesprekken. Dit naar tevredenheid van het panel, dat aandacht voor het toezien op correct taalgebruik door de hele opleiding vraagt.

Het panel heeft verder vernomen dat begeleiders en examinatoren bij de beoordeling van de onderzoeksverslagen worden ondersteund vanuit het lectoraat via intervisie. Dit waardeert het panel ook als positief. Het panel is op basis van de bestudeerde beoordelingsformulieren, die van 2014 en 2015 dateren en over het algemeen een rommelige indruk (qua invulling) maakten, van mening dat de betrouwbaarheid in sterkte kan winnen. Wanneer de opleiding nog werkt aan een uniforme toepassing van criteria en cesuur, zet zij daarmee de puntjes op de i.

#### *Afstuderen (associate degree)*

Ad-studenten sluiten het Ad-programma af met een integrale eindbeoordeling in de vierde periode van jaar 2. Middels een serie (positieve) studieresultaten laat de student zien te voldoen aan de vereiste SBL-competenties op het relevante Ad-niveau. Tot deze resultaten behoren het resultaat van het P-assessment (jaar 1), de beoordelingen van de educatieve stage (jaar 1 en 2), de competentieanalyse (jaar 2) en de beoordeling van het portfolio (jaar 2). Het portfolio bevat resultaten van beroepsproducten en het leerproces. Daarnaast werkt de student gedurende het tweede jaar aan een integraal praktijkproject waarin de student het gewenste Ad-niveau aantoont via het onderzoeken en oplossen van een beroepsvraagstuk (via een zogenaamde *4O-opdracht*). PTH heeft richtlijnen voor de begeleiding en beoordeling van de Ad Consumptieve Techniek en Technisch Beroepsonderwijs beschreven in *Afstudeerfase Associate degree 2015-2016*. Deze handleiding die op zichzelf compleet is, kan volgens het panel winnen aan concreetheid.

### **Borging kwaliteit toetsing**

Docenten zijn in de eerste plaats verantwoordelijk voor de toetskwaliteit. Zij ontwikkelen de toetsen. De KLOTS-schema's vormen daarbij het uitgangspunt. De directeur van de PTH is integraal eindverantwoordelijk. Hij wordt daarin ondersteund door toetsdeskundigen die de toetscommissie vormen. De examencommissie is 'wakend oog' vanuit haar rol als borger van de onderwijskwaliteit. Toets- en examencommissie overleggen regelmatig met het management over de gang van zaken en mogelijke verbeteringen.

De examen- en toetscommissie monitoren onder meer de betrouwbaarheid en de validiteit. Zij doen dit bijvoorbeeld via (student)evaluaties en (steekproefsgewijze) controles op de toetskwaliteit. Verder zet de opleiding bij de assessments en beoordelingsmomenten in het afstuderen twee examinatoren in die door de examencommissie zijn aangewezen. Het panel is positief over de teambespreking die docenten hebben wanneer hun beoordelingen van elkaar afwijken. Het panel merkt op basis van de bestudeerde beoordelingsformulieren wel op dat strikter omgegaan kan worden met het principe 'onafhankelijk van elkaar beoordelen'.

Transparantie over de toetsing en de beoordeling blijkt uit de informatie hierover voor studenten op de portal en in studiewijzers. De tevredenheid hierover onder studenten wordt periodiek en structureel gemeten. Over het geheel genomen waren studenten hierover wat kritisch (tevredenheid scoorde rond de 3 op een vijfpuntsschaal). Naar aanleiding daarvan zijn alle studiewijzers onder regie van de curriculumcommissie bijgesteld en is de transparantie verbeterd.

### *Examencommissie*

De examencommissie is instituutsbreed georganiseerd en heeft een beleidskamer BEnT die wordt gevormd door de voorzitters van de uitvoerende kamers, de secretaris en een extern lid. De uitvoerende kamers zijn belast met operationele zaken. Het visitatieteam stelt vast dat de examencommissie conform de WHW is ingericht en haar taak uitvoert. Het auditpanel heeft twee jaarverslagen ingezien (2014 en 2015). De examencommissie behandelt individuele studentvragen, voert periodiek onderzoek uit naar de toetskwaliteit (via o.a. steekproeven) en naleving van het toetsprotocol, adviseert het opleidingsmanagement over de kwaliteit van toetsing en wijst examinatoren aan. Ook heeft de commissie een plan opgesteld voor de eigen professionalisering. De examencommissie heeft het opleidingsmanagement onder meer geadviseerd over het toetsbeleidsplan, het voorstel voor het P-assessment en de afstudeerhandleidingen om beoordelingsinstrumenten te baseren op kwalitatieve rubrics. Onder toezien oog van de examencommissie heeft het Taak Team Afstuderen het afstuderen binnen de opleiding herontwikkeld. Dit team organiseert, naast het beoordelen van de onderzoeksplannen, intervisiebijeenkomsten voor examinatoren (waarbij ook het lectoraat is betrokken) en heeft geparticipeerd aan de peer-review van de afstudeerwerken met de twee andere CT-opleidingen. Deze peer-review betrof de toetsing van de kennisbasis door naar elkaars afstudeerwerken (incl. beoordelingen) te kijken. Dit, in het kader van het landelijke project *10 voor de leraar*. De eerste sessie heeft begin 2015 plaatsgevonden en betrof afstudeerwerken van 2014.

De examencommissie heeft het opleidingsmanagement ook geadviseerd het systeem van erkenning van de werkervaring aan te scherpen door middel van de invoering van leerwegaafhankelijke toetsen voor de komende cohorten en voor de uitlopende cohorten de bewijslast te vergroten. Sinds 2015-2016 is dat systeem aangepast en is de opleiding gestopt met centrale toetsing van EVC. Het panel heeft in aanvullend materiaal een legitimering van het buiten curriculaire deel binnen de vaklijn gezien en waardeert de opzet in orde. Deze vindt het panel geschikt voor de doelgroep. Daarbij vraagt het panel aandacht voor de begeleiding en ondersteuning van studenten wanneer zij een vakbekwaamheid moeten aantonen voor een vak dat niet hun eigen vak is, zoals in het tweede studiejaar het geval is.

## Overwegingen en conclusie

Het panel stelt vast de opleiding een diversiteit aan toetsvormen inzet die past bij de verschillende leerlijnen en onderdelen. Het merendeel van de toetsen is van een goed niveau. Studenten en stagebegeleiders oordelen positief over de inhoud van toetsing en beoordeling, de opzet en organisatie vragen aandacht. Het panel vraagt aandacht voor het hebben van een voorbeeldrol (dubbele bodem) naar studenten.

De procedures rondom toetsconstructie en evaluatie (borging) zijn zichtbaar aangescherpt. Het panel concludeert dat er - onder regie van de examencommissie - sprake is van vernieuwing van de toetsing en beoordeling. Zo ziet het panel een toename in het gebruik van matrijzen met vastlegging van beoordelingscriteria en de te hanteren cesuur. Het panel adviseert dringend de ontwikkeling hiervan door te zetten. Vooral binnen het afstuderen dringt het panel aan op het duidelijker benoemen en toepassen van een cesuur (weging van de beoordelingscriteria). De opzet van het afstuderen staat nu en verdient verdere voortgang. Het panel heeft begrepen dat hier vanuit het Taak Team Afstuderen actief en strikt op wordt toegezien en naar optimale transparantie en uniformiteit wordt gewerkt. Het panel herkent dat de opleiding hier gericht verbeterlagen in maakt en is van oordeel dat deze verder ontwikkeling verdienen.

Alles overziend concludeert het panel dat het systeem van toetsing in orde is. De bestudeerde toetsvormen sluiten aan bij de lesstof, zijn voldoende gevarieerd en van voldoende kwaliteit. Dit geldt voor zowel de bachelor- als de Ad-opleiding. Daarnaast beoordeelt het panel de wijzigingen in het systeem van toetsing en beoordeling positief. Deze dragen bij aan betere borging van validiteit, betrouwbaarheid en transparantie. Veel wijzigingen zijn recent ingevoerd, sinds ruim een jaar. Op grond van de aangetroffen kwaliteit van toetsen en de doorgevoerde zichtbare wijzigingen waardeert het panel deze standaard positief. Daarbij dringt het panel aan op het continueren van de ingeslagen weg waarbij de opleiding aandacht zou moeten hebben voor de genoemde aandachtspunten.

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende**.

## Standaard 4 Gerealiseerde eindkwalificaties

*De opleiding toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.*

Dit hoofdstuk beschrijft de bevindingen, overwegingen en conclusies van het panel over het gerealiseerde niveau. De opleidingen ontvangen voor deze standaard het oordeel **voldoende**.

### Producten van afgestudeerden

Het panel heeft van vijftien afgestudeerden van de bachelor lerarenopleiding CT en van vier afgestudeerden van de Ad Onderwijsondersteuner CT sets van eindproducten inclusief de bijbehorende beoordelingen ingezien. Op grond hiervan constateert het panel dat de opleiding handelingsbekwame docenten en onderwijsondersteuners aflevert.

De kwaliteit van de vakdidactische onderzoeken waardeert het panel allemaal positief. De gekozen onderwerpen beschouwt het panel gepast. De verslagen getuigen over het geheel genomen van nette uitwerkingen. De opleiding heeft op een goede manier aandacht voor de toetsing van het onderzoekend vermogen. Daarbij is het panel verheugd te vernemen dat de opleiding hier in samenwerking met de Hogeschooltaal aandacht heeft voor correct Nederlands taalgebruik. De aansluiting op de context van het (v)mbo verdient volgens het panel aandacht. Deze wordt nu naar de mening van het panel vooral ingebracht door de school waar de student werkzaam is. De aandacht hiervoor wordt bepaald door de betrokkenheid in de begeleiding vanuit die school (vmbo of mbo).

De vier eindwerkstukken van Ad-afgestudeerden beschouwt het panel alle vier van een passend niveau en representatief voor de context van de Ad Onderwijsondersteuner CT.

### Functioneren afgestudeerden

Afgestudeerden functioneren prima in de beroepspraktijk, zo blijkt uit diverse verslagen, zoals van de Raad van Advies en van gecommitteerden die in 2014-2015 afstudeersessies hebben bijgewoond. Laatstgenoemde waren tevreden over het resultaat en het niveau dat de afgestudeerden toonden in deze sessies. Het panel heeft met enkele vertegenwoordigers van een mbo-instelling gesproken. Zij zijn overwegend tevreden over de kwaliteit van de studenten die zij meemaken, waarbij zij opmerken dat zij zelf ook nadrukkelijk investeren in de ontwikkeling van de student. Daarbij geven zij aan dat afgestudeerden na vier jaar opleiding in staat zijn om voor de klas te staan. De drie alumni met wie het panel heeft gesproken maken een bekwame indruk op het panel. Zij wensen nadrukkelijk meer aandacht voor het organiseren van de werkzaamheden en voor het functioneren in een (onderwijs-)organisatie. In de huidige curricula wordt hier naar verhouding meer aandacht aan besteed.

### Overwegingen en conclusie

Samengevat is het panel van mening dat de opleidingen met de set afstudeerwerken kunnen aantonen dat studenten de competenties behalen en dat zij handelingsbekwame docenten/

onderwijsondersteuners afleveren. Het demonstreren van de vakvaardigheid vakdidactisch onderzoek komt ruim voldoende uit de verf, alsmede het professioneel vakmanschap.

Uit gesprekken met alumni en werkveldvertegenwoordigers blijkt dat alumni prima functioneren in de praktijk als docent of onderwijsondersteuner. Zowel alumni als vertegenwoordigers van het werkveld hebben verbeterpunten voor het curriculum van de opleiding benoemd waarvan het panel heeft vernomen dat de opleiding deze aan het oppakken is of dat deels al heeft gedaan (zie ook standaard 2). De opleiding heeft sinds enkele jaren nadrukkelijk eerst aandacht besteed aan het bestendigen van de uitgangspunten en het neerzetten van een adequate afstudeerprocedure voor de borging van het gewenste eindniveau. Het panel waardeert deze aanpak als positief.

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende**.



# Eindoordeel over de opleiding

## Oordelen op de standaarden

Het visitatiepanel komt tot de volgende oordelen op de standaarden:

Standaard	Oordeel bacheloropleiding	Oordeel associate degree-programma
<i>Standaard 1 Beoogde eindkwalificaties</i>	Voldoende	Voldoende
<i>Standaard 2 Onderwijsleeromgeving</i>	Voldoende	Voldoende
<i>Standaard 3 Toetsing</i>	Voldoende	Voldoende
<i>Standaard 4 Gerealiseerde eindkwalificaties</i>	Voldoende	Voldoende

## Weging en conclusie

De oordelen zijn gewogen volgens de beslisregels van de NVAO.

Het panel heeft de bachelor- en Ad-opleiding op de vier standaarden als voldoende beoordeeld en beoordeelt de opleidingen als geheel evenzo als voldoende. Het panel heeft positief geoordeeld over de uitgangspunten, de inhoud van het curriculum, de toetsing daarvan en de kwaliteit van de eindproducten. Het panel geeft daarbij verbetermogelijkheden mee voor het programma en positionering ervan.

Het panel stelt vast dat de betrokkenen bij de opleiding heel gericht bezig zijn hun curriculum te verbeteren. Het panel onderschrijft de ingeslagen weg en spoort de opleiding aan deze door te zetten. De opleiding heeft zich zichtbaar eerst gericht op de eindkwalificaties en de gerealiseerde eindresultaten. De wijzigingen in het curriculum zijn recenter ingevoerd.

Het visitatiepanel beoordeelt de kwaliteit van de bestaande hbo-bacheloropleiding Leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad Consumptieve Techniek I en II en het verwante associate degree-programma Onderwijsondersteuner Consumptieve Techniek van Fontys Hogescholen als **voldoende**.





# Aanbevelingen

Het panel geeft de opleiding de volgende aanbevelingen mee:

## Algemeen

- Het panel adviseert de opleiding een duidelijke ambitie te formuleren voor de toekomst; waarin duidelijk wordt neergezet hoe de opleiding leraren voor de toekomst van het (v)mbo opleidt.

## Standaard 1

- Fontys is zichtbaar actief in verschillende landelijke gremia. Toch meent het panel dat de opleiding CT de voor haar relevante ontwikkelingen sterker in het programma kan opnemen. In het verlengde hiervan ondersteunt het panel de start van de VAR-CT van harte. Dit gremium kan specifiek oog hebben voor het specifieke karakter van de (v)mbo-context waarvoor CT studenten opleidt.

## Standaard 2

- Het panel raadt de opleiding aan in de curricula meer aandacht te hebben voor pedagogisch-didactische vakken en aanpalende vakken (zoals management en organisatie) in plaats van een hoeveelheid verdiepende vaktechnische vakken. Daarbij raadt het panel een versterking van de relatie tussen vak en vakdidactiek aan.
- In jaar 2 verwerft de student expertise op aanpalende consumptieve vakgebieden naast zijn eigen vakgebied. Gezien de situatie van de werkende student adviseert het panel de opleiding om de student correcte mogelijkheden te bieden om zich te bekwamen in aanpalende consumptieve gebieden. Daarbij vraagt het panel aandacht voor meer vakdidactiek binnen de vaklijn.
- Ten slotte kan de opleiding de voorbeeldrol die zij heeft richting studenten versterken (*teach as you preach*), zowel bij het ontwikkelen en toepassen van werkvormen als bij het construeren en evalueren van toetsen.

## Standaard 3

- Er is volgens de opleiding geen sprake meer van EVC-toetsing via het EVC-centrum. Weliswaar wordt de term EVC nog in de afstudeerhandleiding genoemd. Het panel adviseert om consequent te zijn en in deze handleiding van de term EVC af te zien.
- Het panel is van mening dat de betrouwbaarheid in bepaalde toetsen in sterkte kan winnen door een uniforme toepassing van de criteria en de cesuur in de beoordelingsformulieren aandacht te geven. Het panel adviseert de opleiding derhalve hiervoor aandacht te hebben, c.q. hier vanuit het Taak Team Afstuderen verder op toe te zien.



# Bijlagen

## **Bijlage 1      Eindkwalificaties van de opleiding**

De bekwaamheidseisen zijn geordend in zeven samenhangende competenties:

1. Interpersoonlijk competent;
2. Pedagogisch competent;
3. Vakinhoudelijk en didactisch competent;
4. Organisatorisch competent;
5. Competent in samenwerken in een team;
6. Competent in samenwerken met de omgeving;
7. Competent in reflectie en ontwikkeling.

## Bijlage 2 Overzicht opleidingsprogramma

### Overzicht programma bachelor Leraar CT

Jaar	Leerlijn	Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4	
1 (60 EC)	Beroepslijn (12)*	Integrale leerlijn <i>De ideale leraar</i> (12) Taal (1), ethiek, onderzoek en vakdidactisch project, geïntegreerd in ILL				
		De ideale leraar (2)	Docent in de klas (3)	Coachen en begeleiden (3)	Belevingswereld van de leerling (3)	
	WPL** (8)	Educatieve stage P-fase (8)				
	Vaklijn (37)	Basischemie (3)		Levensmiddelenmicrobiologie (3)		
		Voedingsleer 1 (3)		Voedingsleer 2 (3)		
		Basisbekwaamheden vak IA (10)				
		Basisbekwaamheden vak IB (15)				
P-assessment (3)	P-assessment voorbereiding en gesprek (3)					
2 (60 EC)	Beroepslijn (14)	Integrale leerlijn <i>Leraar in het beroepsonderwijs</i> (14) Taal, ethiek, onderzoek en vakdidactisch project geïntegreerd in ILL				
	WPL (8)	Educatieve stage H1-fase (8)				
	Vaklijn (38)	Levensmiddelentechnologie 1 (3)	Levensmiddelentechnologie 2 (3)			
		Voedingsmiddelenchemie (4)			Evenementenmanagement (3)	
		Basisbekwaamheden vak II (25)				
3 (60 EC)	Beroepslijn (12)	Integrale leerlijn <i>Het leren van de leerling in het beroepsonderwijs</i> (12) Taal, ethiek, onderzoek geïntegreerd in ILL				
	WPL (8)	Educatieve stage H2-fase (8)				
	Vaklijn (37)	Chemie in horeca en bakkerij (3)	Productontwikkeling (6)		Dranktechnologie (3)	
			Verdiepingsproject vak (25)			
H-assessment (3)	H-assessment voorbereiding en gesprek (3)					
4 (60 EC)	Afstuderen (14)	Vakdidactisch onderzoek (inclusief workshops onderzoeksvaardigheden) (14)				
	WPL (15)	Educatieve stage A-fase (15)				
	Vaklijn (25)	Specialisatieproject (25)				
	Beroepslijn (3)	Reflectieverslag (inclusief ethiek) (3)				
	A-assessment (3)	A-assessment voorbereiding en gesprek (3)				

\* studiebelasting in EC

\*\* WPL = werkplekleren

## Overzicht programma Ad Onderwijsondersteuner CT

Jaar	Leerlijn	Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4	
1 (60 EC)	Beroepslijn (12)*	Integrale leerlijn <i>De ideale leraar</i> (12) Taal (1), ethiek, onderzoek en vakdidactisch project, geïntegreerd in ILL				
		De ideale leraar (2)	Docent in de klas (3)	Coachen en begeleiden (3)	Belevingswereld van de leerling (3)	
	WPL** (8)	Educatieve stage P-fase (8)				
	Vaklijn (37)	Basischemie (3)		Levensmiddelenmicrobiologie (3)		
		Voedingsleer 1 (3)		Voedingsleer 2 (3)		
		Basisbekwaamheden vak IA (10)				
		Basisbekwaamheden vak IB (15)				
	P-assessment (3)	P-assessment voorbereiding en gesprek (3)				
2 (60 EC)	Beroepslijn (9)	Afstudeerfase <i>Leraar in het beroepsonderwijs</i> (9)				
	WPL (13)	Educatieve stage (13)				
	Vaklijn (35)	Levensmiddelentechnologie 1 (3)		Levensmiddelen-technologie 2 (3)		
		Voedingsmiddelenchemie (4)				
	Basisbekwaamheden vak II (25)					
A-assessment (3)	A-assessment voorbereiding en gesprek (3)					

\* studiebelasting in EC

\*\* WPL = werkplekleren

## Bijlage 3 Rendementen

### Kwalitatieve gegevens van de Lerarenopleiding Consumptieve Techniek

Tabel 1 Uitval uit het eerste jaar

Cohort	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Instream	62	57	51	53*	34	45	27
Uitval	15	12	21	28	6	12	
Percentage	24%	21%	39%	53%	18%	27%	

\* Per 1 september 2013 is de lesplaats Wageningen overgedragen aan Stoas Vilentum Hogeschool. De studenten van lesplaats Wageningen zijn daarmee als uitvallers van cohort 2012 geadmistreerd.  
Uitval (bacheloropleidingen): Het aandeel van het totaal aantal deeltijd bachelorstudenten (eerstejaars) dat na één jaar niet meer bij de opleiding staat ingeschreven.

Tabel 2 Uitval uit de bachelor

Cohort	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Instream	36	47	45	31	25	28	33
Uitval	12	14	26	13	2	1	
Percentage	33%	30%	58%	42%	8%	4%	

Uitval (bacheloropleidingen): Het aandeel van de deeltijd bachelorstudenten die zich na het eerste studiejaar opnieuw bij de opleiding inschrijven (herinschrijvers) dat in de nominale studieduur alsnog uitvalt uit de opleiding.

Tabel 3 Rendement

Cohort	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Geslaagd < = 4 jaar	22	29	11	13	0	0
Percentage	61%	62%	24%	42%		

Rendement (bacheloropleidingen): Het aandeel van de deeltijd bachelorstudenten die zich na het eerste studiejaar opnieuw bij de opleiding inschrijven (herinschrijvers) dat het bachelordiploma haalt in de nominale studieduur plus één jaar.

Tabel 4 Docentkwaliteit

Graad	Bc	MA	PhD
Percentage	25%	56%	19%

Docentkwaliteit hbo: Het aandeel docenten met een master of PhD.

Tabel 5 Student-docentratio

Ratio	23:1
-------	------

Student-docentratio hbo: De verhouding tussen het totaal aantal ingeschreven deeltijdstudenten CT en het totaal aantal fte's aan onderwijzend personeel van de opleiding in het meest recente studiejaar.

Tabel 6 Contacturen

Studiejaar	1	2	3	4
Contacturen	8 + 4 wpl*	8 + 4 wpl	8 + 4 wpl	4 + 4 wpl

\* werkplekleren

Contacturen: Het gemiddeld aantal klokuren per week aan geprogrammeerde contacttijd, voor ieder jaar van de opleiding.

## Kwalitatieve gegevens van de opleiding associate degree Onderwijsondersteuner CT

Tabel 1 Uitval uit het eerste jaar

Cohort	2011	2012	2013	2014	2015
Instroom	8	4	7	5	5
Uitval	2	3	1	0	
Percentage	25%	75%	14%	0%	

Uitval (Ad-opleidingen): Het aandeel van het totaal aantal deeltijd Ad-studenten (eerstejaars) dat na één jaar niet meer bij de opleiding staat ingeschreven.

Tabel 2 Uitval uit de associate degree

Cohort	2011	2012	2013	2014
Instroom	6	1	6	5
Uitval	0	0	0	0
Percentage	0%	0%	0%	0%

Uitval (Ad-opleidingen): Het aandeel van de deeltijd Ad-studenten die zich na het eerste studiejaar opnieuw bij de opleiding inschrijven (herinschrijvers) dat in de nominale studieduur alsnog uitvalt uit de opleiding.

Tabel 3 Rendement

Cohort	2012	2013	2014
Geslaagd <= 3 jaar	1	5	1
Percentage	100%	83%	20%

Rendement (Ad-opleidingen): Het aandeel van de deeltijd Ad-studenten die zich na het eerste studiejaar opnieuw bij de opleiding inschrijven (herinschrijvers) dat de Ad haalt in de nominale studieduur plus één jaar.

Tabel 4 Docentkwaliteit

Graad	Bc	MA	PhD
Percentage	25%	56%	19%

Docentkwaliteit hbo: Het aandeel docenten met een master of PhD.

Tabel 5 Student-docentratio

Ratio	20:1
-------	------

Student-docentratio hbo: De verhouding tussen het totaal aantal ingeschreven deeltijdstudenten Ad CT en het totaal aantal fte's aan onderwyzend personeel van de opleiding in het meest recente studiejaar.

Tabel 6 Contacturen

Studiejaar	1	2
Contacturen	8 + 4 wpl*	8 + 8 wpl

\* werkplekieren

Contacturen: Het gemiddeld aantal klokuren per week aan geprogrammeerde contacttijd, voor ieder jaar van de opleiding.



**Bijlage 4 Deskundigheden leden visitatiepanel en lead auditor**

Naam	Rol (voorzitter / lid / studentlid)	Domeindeskundige (ja / nee)
1. De heer M.J. Weststrate	Voorzitter	Ja
2. De heer M. Laarman M SEN	Lid	Ja
3. De heer M.W.C. Raaijmakers	Lid	Ja
4. Mevrouw L. IJntema Bc	Studentlid	Nee

1	De heer M.J. Weststrate is directeur van MBO Academie. Daarnaast is hij Kwartiermaker Vakcollege respectievelijk Interimmanager bij Vakcollege Groep Amersfoort.
2	De heer M. Laarman M SEN is overall coördinator van de lerarenopleidingen beroepsonderwijs en coördinator van de lerarenopleiding Horeca en Voeding bij Hogeschool van Amsterdam.
3	De heer M.W.C. Raaijmakers is directeur Hospitality Department aan het Koning Willem I College in 's-Hertogenbosch.
4	Mevrouw L. IJntema Bc volgt de hbo-bacheloropleiding voor Docent Consumptieve Technieken bij Hogeschool van Amsterdam.

Naam	Gecertificeerd d.d.	E-mailadres
Mevrouw M. Snel BHRM & BEd	17 november 2010	<a href="mailto:snel@nqa.nl">snel@nqa.nl</a>

## Bijlage 5 Bezoekprogramma

<b>Tijdstip</b>	<b>Thema</b>	<b>Deelnemers</b>
09.30-10.00	Presentatie door opleiding	ir. Gerard Lenssen <i>Directeur FH-BEnT</i>  drs. Pauline Klijn MMO <i>Teammanager PTH-FEC</i>
10.00-12.00	Materiaalbestudering en voorbereiding	Panel
12.00-13.00	Gesprek studenten (5) en alumni (3)	Joost Trommelen (1 <sup>e</sup> jrs, VL-CT) Hidde Bosch (2 <sup>e</sup> jrs, lid OC, havo) Trudy Verhoeven (2 <sup>e</sup> jrs Ad, mbo) Youp Kilkens (2 <sup>e</sup> jrs, mbo) Joël Maassen (2 <sup>e</sup> jrs, mbo) Susanne van Saase (4 <sup>e</sup> jrs, mbo)  Lotte van Egmond BEd (29-1-2014) Adriënne Paijmans BEd (30-6-2016) Renate Segers BEd (30-6-2015)
13.00-13.45	Overleg + lunch	Panel
13.45-14.45	Gesprek docenten en examinatoren	Frank Janssen ir. Yvette Waard drs. Leo Souren dr.ir. Edith van Leer Carla van Lees-de Graaff MSc drs. Adrian van den Broek drs. Piet Lem Ton Denissen Roel Martens MEd Fieke Koolen MPed drs. Simone van der Velde dr. Nicole Goossens  Toehoorder: J. van den Berg
15.00-15.45	Gesprek opleidingsmanagement	ir. Gerard Lenssen drs. Pauline Klijn MMO
15.45-16.15	Gesprek borging, leden examen- en toetscommissie, OC, curriculumcommissie, lector/lectoraat en landelijk overleg.	drs. Maaike Kattenberg dr. ing. Fons Dehing drs. Henk Kreutzer drs. Ivonne Heijmen-Versteegen Bart Roosenboom MSc dr. Ellen Klatter dr. Klara Vloet

		dr. ir. Edith van Leer Yvonne Gielen MSc dr. Kees-Jan van Dorp
16.30-17.00	Gesprek borging extern, vertegenwoordigers werkveld	Mw. J. Majoor <i>Lid Raad van Advies, directeur mbo Horeca, De Rooi Pannen Tilburg</i>  Dhr. J. van de Vegt <i>Schoolpracticumdocent, De Rooi Pannen Eindhoven</i>  Mw. M. Dumont <i>Schoolpracticumdocent, De Rooi Pannen Breda</i>
17.00-17.30	Eventuele extra gesprekken Inloopspreekuur	Panel
17.30-18.15	Beoordelingsoverleg panel	Panel
18.15-18.30	Laatste gesprek opleidingsmanagement en terugkoppeling bevindingen aan opleidingsmanagement en docenten	

## Bijlage 6 Bestudeerde documenten

### Lijst van verplichte bijlagen volgens NVAO

Nummer	NVAO	Onderwerp
VB1a	a	SBL competenties Competentiekaarten Fontys Lerarenopleidingen vo/bve
VB1b		Generieke kennisbasis tweedegraads lerarenopleidingen
VB1c		Kennisbasis ICT
VB1d		Kennisbasis vak-CT
VB1e		Kennisbasis vakdidactiek-CT
VB1f		VH, Algemene criteria voor hbo-bacheloropleidingen
VB1g		Addendum generieke kennisbasis
VB1h		Opleidingsdocument CT
VB2	b	Schematisch programmaoverzicht (zie portal)
VB3a	c	Studiewijzers (zie portal)
VB3b		KLOTS: Bachelor CT 2014-2015 en 2015-2016 Ad CT 2014-2015 en 2015-2016
VB4	d	OER
VB5	e	Overzicht personeel
VB6	f	Overzicht eindwerken Bachelor CT (15 stuks) en Ad CT (4 stuks)

### Lijst van aanvullende bijlagen

Nummer	Onderwerp
B10	Lectoraat Didactiek van het Techniekonderwijs
B11	Governance document FH BE nT 2015
B12a	Bestuurscharter Lerarenopleidingen 2006
B12b	Matrix SBL competenties en Dublin-descriptoren
B13	Raad van Advies Beroepsonderwijs (5 verslagen)
B14	Startbekwaamhedenonderzoek 2015: Afgestudeerden, Leidinggevend en Uitslag
B15	Leerlijn onderzoek
B16	Jaarevaluaties CT 2014-2015 inclusief NSE 2015: Evaluatie docenten 2014-2015 p2, p3 en p4 Studentenoverleg CT: 5x notulen en overzicht van acties o.b.v. studentenoverleg CT Evaluatie afstuderen 2014-2015 Evaluatie ILL 2015-2015 Evaluatie WPL 2015-2015 NSE 2015 PTH Eindhoven
B17	Toetsbeleid PTH 2015-2016
B18	Toetscatalogus PTH
B19	Huishoudelijk reglement examencommissie
B20	Regeling Aanwijzing Examinatoren
B21	Jaarverslagen 2014 en 2015 Examencommissie
B22a	Handleiding Afstuderen Bachelor CT 2012-2013 ; 2013-2014; 2014-2015 en 2015-2016
B22b	Handleiding Afstuderen Ad CT 2013-2014; 2014-2015 en 2015-2016
B23	Evaluatiegesprek gecommiteerden afstudeerzittingen
B24	Verslag Peer Review Eindwerken
B25	Handleiding werkplekleren
B26	Taalbeleid
B27	Evaluatiegegevens associate degree programma: Evaluatie oktober 2015 Evaluatie afstudeerjaar

## Lijst documenten ter inzage

Nummer	Onderwerp
A	Verslagen opleidingscommissie
B	Toetsopgaven met bijbehorende beoordelingscriteria en normering
C	Representatieve selectie van handboeken en overig studiemateriaal

## Lijst documenten ter aanvulling

### Legitimeringsdocument en leeswijzer

Legitimeringsdocument  
NQA leeswijzer en overzicht documenten

### Studiewijzers en programma

*Jaar 1 (propedeuse): Basisbekwaamheden vak I*

Jaar 1, CT-Bakker gevorderd niveau Bakker  
Jaar 1, CT-Gastheer gevorderd niveau Gastheer  
Jaar 1, CT-Kok gevorderd niveau Kok  
Servicedocument Bakker gevorderd niveau  
Servicedocument Gastheer gevorderd niveau  
Servicedocument Kok gevorderd niveau

*Jaar 2 (hoofd fase 1): Basisbekwaamheden vak II*

Jaar 2, CT-Bakker basisniveau Kok en Gastheer  
Jaar 2, CT-Gastheer basisniveau Bakker en Kok  
Jaar 2, CT-Kok basisniveau Gastheer en Bakker  
Servicedocument Bakker basisniveau  
Servicedocument Gastheer basisniveau  
Servicedocument Kok basisniveau

*Jaar 3 (hoofd fase 2): Verdiepingsproject*

Jaar 3, CT-Bakker expertniveau Bakker  
Jaar 3, CT-Kok expertniveau Kok  
Jaar 3, CT-Gastheer expertniveau Gastheer  
Servicedocument Bakker expertniveau  
Servicedocument Kok expertniveau  
Servicedocument Gastheer expertniveau

*Jaar 4: Specialisatieproject*

Jaar 4, Specialisatieproject voor Bakker, Kok en Gastheer

### Toetsing

*Jaar 1 (propedeuse): Leerwegaafhankelijke toetsing (LOT) t.b.v. Basisbekwaamheden vak I*

Beoordelingscriteria Criteriumgericht interview Bakker gevorderd  
Beoordelingscriteria Criteriumgericht interview Gastheer gevorderd  
Beoordelingscriteria Criteriumgericht interview Kok gevorderd  
Beoordelingscriteria lesvoorbereiding leerjaar 1  
Toetsmatrijs Bakker gevorderd bereidings- en productietechnieken  
Toetsmatrijs Bakker gevorderd hygiëne  
Toetsmatrijs Bakker gevorderd organisatie  
Toetsmatrijs Bakker gevorderd productkennis  
Toetsmatrijs Gastheer gevorderd bereidings- en productietechnieken  
Toetsmatrijs Gastheer gevorderd hygiëne  
Toetsmatrijs Gastheer gevorderd organisatie  
Toetsmatrijs Gastheer gevorderd productkennis  
Toetsmatrijs Kok gevorderd bereidings- en productietechnieken  
Toetsmatrijs Kok gevorderd hygiëne

Toetsmatrijs Kok gevorderd organisatie  
Toetsmatrijs Kok gevorderd productkennis  
Vaardigheidstoets Bakker gevorderd  
Vaardigheidstoets Gastheer gevorderd  
Vaardigheidstoets Kok gevorderd

*Jaar 2 (hoofd fase 1): LOT t.b.v. Basisbekwaamheden vak II*

Beoordelingscriteria Criteriumgericht interview Bakker basis niveau Kok en Gastheer  
Beoordelingscriteria Criteriumgericht interview Gastheer basis niveau Bakker en Kok  
Beoordelingscriteria Criteriumgericht interview Kok basis niveau Gastheer en Bakker  
Beoordelingscriteria lesvoorbereiding leerjaar 2  
Toetsmatrijs Bakker basis bereidings- en productietechnieken  
Toetsmatrijs Bakker basis productkennis  
Toetsmatrijs Gastheer basis bereidings- en productietechnieken  
Toetsmatrijs Gastheer basis productkennis  
Toetsmatrijs Kok basis bereidings- en productietechnieken  
Toetsmatrijs Kok basis productkennis  
Vaardigheidstoets Bakker basis  
Vaardigheidstoets Gastheer basis  
Vaardigheidstoets Kok basis

*Jaar 3 (hoofd fase 2): LOT t.b.v. Verdiepingsproject*

Beoordelingscriteria Criteriumgericht interview Bakker expert  
Beoordelingscriteria Criteriumgericht interview Gastheer expert  
Beoordelingscriteria Criteriumgericht interview Kok expert  
Beoordelingscriteria lesvoorbereiding leerjaar 3  
Vaardigheidstoets Bakker expert  
Vaardigheidstoets Gastheer expert  
Vaardigheidstoets Kok expert

*Jaar 4: LOT t.b.v. Specialisatieproject*

Beoordelingscriteria specialisatieproject

## **Bijlage 7      Overzicht bestudeerde afstudeerwerken**

Hieronder een overzicht van de studenten van wie het panel de afstudeerwerken heeft bestudeerd. Conform de regels van de NVAO zijn alleen de studentnummers opgenomen.

### **Bachelor Leraar CT**

2191799  
2184468  
2176817  
2174821  
2174570  
2173563  
2171200  
2165377  
2164809  
2159149  
2157765  
2154051  
2153442  
2104389  
2094955

### **Ad Onderwijsondersteuner CT**

2416603  
2407574  
2383543  
2234114

## Bijlage 8 Verklaring van volledigheid en correctheid

Netherlands Quality Agency



Bladnummer 4

### Verklaring van volledigheid en correctheid van de informatie

Betreffende de visitatie van de opleidingen:

- Leraar Consumptieve Techniek
- Onderwijsondersteuner Consumptieve Techniek

Instelling: Fontys Hogescholen

Visitatiedatum: 11 januari 2016

Ondergetekende: ... *ir. J. H. L. Lenssen*

vertegenwoordigend het management van de genoemde opleiding,

in de functie van: ... *directeure*

verklaart hierbij dat alle informatie ten behoeve van de visitatie van de genoemde opleiding in volledigheid en correctheid ter beschikking wordt gesteld, *waaronder informatie over alternatieve afstudeerroutes die momenteel en/of gedurende de afgelopen 6 jaar (hebben) bestaan*, zodat het visitatiepanel tot een op juiste feiten gebaseerde oordeelsvorming kan komen.

Handtekening:

Datum:

*15 december 2015*